

A PÁRIZSI KOMMÜN 100. ÉVFORDULÓJÁN

1871. március 18-án a párizsi proletárok forradalmi úton magukhoz ragadták a hatalmat, s megalakították az új típusú állam első formáját. A hetvenkét napig fennálló Kommün új fejezettel gazdagította a francia és a nemzetközi proletariátus harcának történetét, s egyben lehetővé tette, hogy a tanulások levonása alapján gazdagodjon, tovább bővüljön a marxizmus elmélete. A Kommün értékelése, tapasztalatainak elemzése során a marxizmus—leninizmus klasszikusai, különösen a párizsi munkások által létrehozott új állam kérdéseit vizsgálták, ennek eredményeként tovább fejlesztették a marxizmus államelméletét.

A proletár állam megteremtésének szükségességét Marx és Engels már az 1848 februárjában megjelent „*Kommunista Kiáltvány*”-ban megfogalmazták. Megállapították, hogy a tökéletes társadalomban folyó osztályharc „... nyílt forradalomban tör ki és a proletariátus a burzsoázia erőszakos megbuktatásával uralmát megalapítja... a munkás forradalom első lépése az, hogy a proletariátust uralkodó osztállyá emeli...”

Ezt követően az 1848—1851-es évek forradalmi küzdelmeinek értékelése során Marx a kérdéssel összefüggésben újabb fontos megállapítást tett. „*Luis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája*” c. tanulmányában levonta azt a következtetést, hogy a proletariátus uralmának megteremtésekor nem veheti át a régi, burzsoá államgépezetet, hanem össze kell törnie azt. Marx azonban ekkor még — Lenin szavaival élve — nem vetette fel konkrétan azt a kérdést, hogy mivel kell helyettesíteni ezt az államgépezetet. Az 1871-es Kommün adott erre választ, amikor a francia proletariátus megalkotta azt a modellt, amellyel a gyakorlatban felváltották a burzsoá államot.

Marx „*A polgárháború Franciaországban*” c. művében mutatott rá azokra a forradalmi változtatásokra, amelyeket az új típusú állam létrehozása során végrehajtott a munkásság. Megállapította, hogy a Kommün feloszlatta a régi hadsereget, s helyébe a felfegyverzett nép erejét állította. Az általános választójog alapján választott, felelős és elmozdítható testületet hozott létre, amelyben a munkások vagy ezek képviselői voltak többségben. Ehhez hasonlóan a bírósági tisztviselőket is választották, leválthatták őket. A burzsoá jellegű központi kormány eszközét, a régi rendőrséget azonnal megfosztották minden politikai jellegétől, és a Kommünnek felelős, bármikor elmozdítható eszközzé változtatták. A Kommün mint dolgozó testület ugyanakkor egyesítette a végrehajtó és a törvényhozó hatalmat is. Mindezek együttesen feltételét képezték annak, hogy a Kommün egyéb területeken is a munkásosztály és más dolgozó osztályok, rétegek érdekeit szolgáló intézkedéseket hozhasson. Az új típusú állam kiépítése teszi lehetővé a proletariátus gazdasági felszabadítását a tőke elnyomása alól. Biztosítéka ez annak, hogy a munkásosztály „zsarnokian beavatkozzon” a tulajdonjogokba és a polgári termelési viszonyokba, s „minden termelőeszközt az állam kezébe, azaz az uralkodó osztállyá szervezett proletariátus kezében összpontosítson és a termelőkörök tömegét a lehető leggyorsabban szaporítsa”.

Marx a Kommün tapasztalatai alapján világos választ adott arra a kérdésre is, hogy a proletariátusnak a hatalom megragadása után — éppen az elnyomás, a kizsákmányolás és az osztályok felszámolása érdekében — még szüksége van az államra. Az új állam létrehozása teszi lehetővé a megdöntött burzsoázia restaurációs kísérleteinek elfojtását, a szocialista, kommunista társadalom felépítését.

A kommun típusú állam azonban valójában a szó régi értelmében már nem is állam — állapítja meg Engels. Ezzel összefüggésben Lenin az „*Állam és forradalom*” c. művében megjegyzi, hogy „A Kommün megszűnt állam lenni, minthogy többé már nem a lakosság többségét, hanem kisebbségét (a kizsákmányolókat) kellett elnyomni, a burzsoá államgépezetet szétzúzta; a külön elnyomó hatalom helyett maga a lakosság lépett színre. Mindez eltávolodás a szó szoros értelmében vett államtól.”

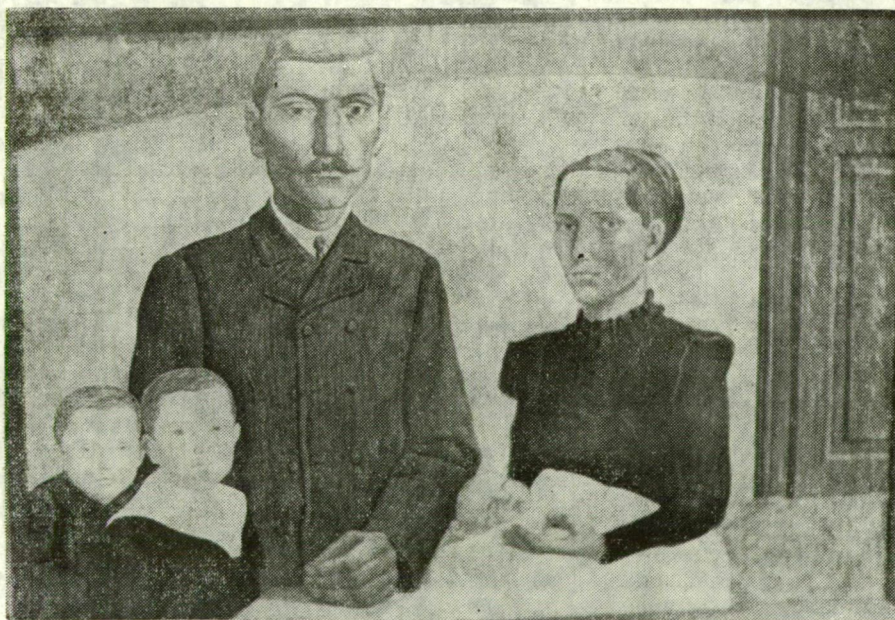
A fenti megállapításokat egészíti ki, tetőzi be végül az a gondolat, amelyben megfogalmazódik, hogy a proletár állam csak átmenetileg — történelmi értelemben átmenetileg — áll fenn, s a társadalmi fejlődés meghatározott fokán az állam elhal.

Engels „A tekintélyről” c. cikkében hangsúlyozta: „Minden szocialista egyetért abban, hogy a politikai állam és vele a politikai tekintély az eljövendő társadalmi forradalom következtében el fog tűnni; azaz a közösségi funkciók elvesztik politikai jellegüket és a társadalom érdekein örökődő, egyszerű igazgatási funkciókká változnak.” A Párizsi Kommün létrehozásával a francia proletariátus megkísérelte megtenni az első lépéseket azon az úton, amely végül is elvezet az osztálynélküli társadalom megteremtéséhez, ezzel együtt az állam elhalásához.

E rövid megemlékezésben csak felvillantani tudtuk a Párizsi Kommünnek a marxista államelmélet tovább fejlesztésében betöltött szerepét, s nem szólhattunk a Kommün nemzetközi hatásáról, szociális, kulturális téren fogantatosított intézkedéseiről, a kommunárdok hősi harcáról.

A francia proletariátusnak nem volt ideje megvalósítani mindent, amit tervbe vett — írja Jacques Duclos —, azonban rövid fennállása ellenére a Párizsi Kommün egy új világ hírnöke lett. A földkerekség nagy részén látjuk most felépülni ezt az új világot, amely fel fogja váltani az ellentmondásokkal aláaknázott, az események fejlődése során túlhaladott és a történelem által menthetetlenül halálra ítélt tőkés rendszert.

FEHÉR ISTVÁN

ZOLTÁRFI ISTVÁN: CSALÁD